

# Heerlen

## raadsinformatiebrief

Heerlen,  
10 december 2024

Documentnummer  
209458

**Onderwerp**  
Voortgang Culturele Agenda 2024

### **Inleiding/aanleiding**

Wij hebben op 14 juni 2022 toegezegd de raad jaarlijks te informeren over de voortgang van de uitvoering van de Culturele Agenda. De raad heeft op 20 oktober 2021 de Culturele Agenda vastgesteld voor de periode 2022-2024. In het coalitieakkoord van 2022 is besloten de looptijd van de Culturele Agenda te verlengen tot en met 2026. In deze raadsinformatiebrief bieden we graag een gedetailleerd overzicht van de gerealiseerde activiteiten in de kunst- en cultuursector in Heerlen in 2024. Onze missie voor de komende jaren is dat Heerlen een cultureel brandpunt is waar nieuwe horizonten worden ontdekt, waar ruimte is voor experiment en waar cultuur en erfgoed bijdragen aan levendigheid, gemeenschapszin en saamhorigheid. Aan de hand van drie pijlers geven we uitvoering aan deze missie: (1) Cultuur is overal en dichtbij, (2) Een bakermat voor creativiteit, (3) Een stevige basis en hoge kwaliteit.

### **1.Cultuur is overal en dichtbij**

#### *Cultuuronderwijs*

Het vergroten van cultuureducatie en -participatie is een belangrijke ambitie in onze Culturele Agenda. Deze ambitie wordt ook landelijk gesteund via het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK). Het uiteindelijke doel van CmK is dat kinderen goed cultuuronderwijs krijgen dat hen plezier geeft, hen belangrijke culturele vaardigheden leert en hen helpt om zich te ontwikkelen tot creatieve en kritische volwassenen, klaar voor de uitdagingen van de 21e eeuw. In de regio Parkstad werkt Pit Cultuurwijzer aan dit doel en is daarom een belangrijke partner voor ons. Samen zetten we ons in voor goed cultuuronderwijs op de basisscholen in Heerlen. Een adhesieverklaring is afgegeven aan het Fonds voor Cultuureducatie om de plannen van Pit Cultuurwijzer voor 2025-2028 te ondersteunen.

Niet alle kinderen hebben de kans om thuis met musea of theaters in aanraking te komen. Daarom geven we alle basisschoolkinderen de mogelijkheid om onze culturele instellingen te ontdekken en proberen we zoveel mogelijk drempels weg te nemen. In 2024 steunden we opnieuw de Kidscultuurweek. Tijdens deze week kunnen kinderen gratis kennismaken met verschillende culturele organisaties. Het Thermenmuseum, Kasteel Hoensbroek, Parkstad Limburg Theaters, SCHUNCK, Tinkers Guild en Filmhuis de Spiegel stelden een speciaal programma voor basisschoolgroepen 1, 2, 7 en 8. Daarnaast worden scholen aangemoedigd om later terug te komen voor een uitgebreid educatief programma bij een van de culturele instellingen. Het primair onderwijs kan per leerling 4 euro aanvragen om de kinderen deel te laten nemen aan deze programma's. Om tegemoet te komen aan de vraag van scholen en culturele instellingen om financiering voor busvervoer naar culturele locaties, hebben we in 2023 de Cultuurbus

geïntroduceerd. Heerlense basisscholen kunnen de bus inzetten voor bezoeken aan de Heerlense culturele instellingen met een educatie programma. Dit project werd in 2024 weer positief geëvalueerd en zal daarom ook in 2025 worden voortgezet.

Aan het einde van 2023 hebben we de raad geïnformeerd met een RIB (registratienummer 65278) over de resultaten en vervolgstappen van het behoefteonderzoek onder het voortgezet onderwijs (VO). Dit onderzoek volgde na gesprekken met het VO over het stimuleren van cultureel talent en samenwerking met lokale culturele organisaties in Heerlen. Pit Cultuurwijzer onderhoudt nu regelmatig contact met het VO en heeft hiervoor een aparte intermediair. Pit geeft advies, denkt mee over leerlabs, en biedt een training aan voor interne cultuurcoördinatoren binnen het VO. Ook in 2024 hoefden schoolgroepen geen entree te betalen in onze Heerlense musea, en kregen alle jongeren tot 18 jaar gratis toegang bij SCHUNCK, het Nederlands Mijnmuseum en het Thermenmuseum.

SCHUNCK leverde in 2024 een brede bijdrage aan cultuur in Heerlen, overal en dichtbij. Op educatief vlak zijn nieuwe programma's ontwikkeld, zoals pilots in architectuur en erfgoed, en succesvolle workshops bij tentoonstellingen, waaronder die van Andy Warhol. De sociale initiatieven 'Dans en Dementie' en het leerorkest hebben niet alleen bijgedragen aan inclusie, maar ook invulling gegeven aan ons beleid om cultuur dichterbij verschillende doelgroepen te brengen. Projecten als de 'VoorleesExpress' bereiken tientallen gezinnen. Het aantal bibliotheekleden 65+ is door gemeentelijke ondersteuning voor gratis bibliotheekabonnementen sterk gestegen. En dankzij programma's als 'Gezinsgericht Werken' wordt taalontwikkeling bij kwetsbare gezinnen gestimuleerd. Ook op het gebied van muziek en dans is talentontwikkeling in de stad zichtbaar, met optredens van SCHUNCK Academy en succesvolle samenwerkingen zoals het Nieuw Talent Orkest.

In Heerlen Noord loopt een pilot voor verlengde schooldagen waar culturele talentontwikkeling onderdeel van uitmaakt. Ook onze culturele instellingen werken hieraan mee met culturele activiteiten. Sinds oktober is er een Cultuurcoach die vanuit het Cultuurhuis de opdracht heeft om het culturele leven voor de jeugd in Heerlen Noord te verrijken. Dit door de talenten van de kinderen en het amateurkunst aanbod in de wijk meer te verbinden

#### *Amateurkunsten*

Vanuit Platform Amateurkunst Heerlen zijn de Cultuurmakelaar amateurkunst & talentontwikkeling en de verenigingsondersteuners cultuur actief bij het ondersteunen van amateurkunstbeoefenaars. Zij inventariseren vragen, behoeften en zorgen ervoor dat dat beoefenaars met elkaar of met relevante organisaties in contact komen. Dit gebeurt door het organiseren van themabijeenkomsten, bijeenkomsten voor specifieke kunstvormen, en een maandelijks inloopsprekkuur. Hier worden thema's als zichtbaarheid, locatieproblemen, promotie, ledenwerving, sociale veiligheid en het Jeugdfonds Cultuur besproken.

Daarnaast hielpen de Cultuurmakelaar en de verenigingsondersteuners bij het opstellen van subsidieaanvragen en hielden ze een behoeftepeiling onder verenigingen om de ondersteuning beter af te stemmen. In juni organiseerde het Platform de Week van de Amateurkunst, waar ongeveer 30 verenigingen en kunstbeoefenaars aan deelnamen. Hier kregen amateurkunstenaars de kans om zich in de stad te presenteren en workshops voor deskundigheidsbevordering bij te wonen.

Vijf verenigingen ontvingen, naast hun jaarlijkse waarderingssubsidie, een bijdrage voor promotie- of samenwerkingsprojecten. Verenigingen kunnen ook een beroep doen op de Reuring-regelingen en extra bijdragen ontvangen voor deelname aan Kerst in Kasteel Hoensbroek en Wintertijd. Samen met de verenigingen is toegewerkt naar een subsidieaanpak waarmee de verenigingen zich gehoord en geholpen voelen. Vanaf januari 2025 gaat een nieuwe subsidieregeling van kracht.

#### *Geschiedenis op straat*

Ook in 2024 hebben we op allerlei manieren gewerkt aan het zichtbaar en toegankelijk maken van ons erfgoed en het verhaal van onze stad. We zetten het erfgoed langs de verschillende tijdlijnen op een eigentijdse, vernieuwende en artistieke wijze in de schijnwerpers.

Als je aan het Romeinse verleden van onze stad denkt, denk je aan het badhuis in het Thermenmuseum. Op 8 september 2024 ging het Thermenmuseum officieel dicht. Dit vormde tevens het startschot voor de werkzaamheden aan Het Romeins Museum dat in 2027 verwacht haar deuren te openen. Tijdens de werkzaamheden blijven we Het Romeins Museum onder de aandacht brengen met allerlei activiteiten. Over de voortgang van Het Romeins Museum informeren we u in 2025 via een uitgebreide raadsinformatiebrief.

De beleving rondom de Via Belgica wordt in Heerlen vergroot door de ontwikkeling van een nieuwe stadswandeling, incl. podcast tijdens het erfgoedjaar. De personages die tot leven komen tijdens deze wandeling zullen ook in Het Romeins Museum in 2027 tot leven gewekt worden.

Het verhaal over ons Mijnerverleden wordt verteld in en nabij het Nederlands Mijnermuseum. Op 1 mei 2022 opende het nieuwe museum aan de Dr. Poelsstraat haar deuren voor het publiek. Het museum heeft de afgelopen jaren al een professionaliseringsslag gemaakt om te komen tot een volwaardig Mijnermuseum. Daar ging de stichting in 2024 verder mee aan de slag. In het museum ontdekken bezoekers alle facetten van het kleurrijke mijnerverleden, verdeeld over vier verdiepingen van dit monumentaal oud-warenhuis: zwarte verhalen, gouden tijden, grauwe kanten en kleurrijke perspectieven. Ook het schachtgebouw van ONI, de voormalige hoofdlocatie van het museum, is nog steeds op gezette tijden open voor publiek. Met lezingen en activiteiten werd aangehaakt bij nationale evenementen en herdenkingen gerelateerd aan erfgoed en het mijnerverleden. Ook buiten de muren van het museum ontdek je Heerlen in de mijntijd, bijvoorbeeld als je de Pungelroute wandelt.

Het verhaal over ons middeleeuws verleden komt niet alleen aan bod in Kasteel Hoensbroek waar met een nieuwe audiovisuele presentatie de verhalen over het middeleeuwse leven in het kasteel verteld worden. Ook in het centrum werken we aan de voorbereidingen om de middeleeuwse geschiedenis van Landsfort Herle beter zichtbaar en toegankelijk te maken in een gerestaureerde Schelmentoren. Om meer te weten te komen over de bouwwijze en -datum van het Schelmentoren is een archeologisch proefsleufonderzoek uitgevoerd. Gelijktijdig met dit onderzoek is geofysisch onderzoek uitgevoerd op en rondom het voormalige Landsfort. Doel van dat onderzoek was meer inzicht te krijgen in de ligging van de grachten en eventuele andere structuren die bovengronds niet meer zichtbaar zijn. Tijdens dit onderzoek werden rondleidingen gegeven en konden geïnteresseerden een kijkje nemen bij de archeologische werkzaamheden. Het geofysisch onderzoek laat zien dat de grachten nog goed zichtbaar zijn in de uitgevoerde metingen. Naar aanleiding van deze resultaten in combinatie met het project 'Blauwe ader' zijn er diepe mechanische boringen geplaatst ter hoogte van de Bongerd en het Pancratiusplein. De archeologische onderzoeken ondersteunen en bevestigen de zeer hoge archeologische waarde van dit gebied, het voormalige

Landsfort. Daarnaast is er gestart met aanvullend bouwhistorisch onderzoek en historisch kleurenonderzoek van de interieurafwerkingen van de Schelmentoren. Deze onderzoeken worden als onderlegger voor het ontwerp gebruikt en als aanvulling voor het verhaal van de toren en middeleeuws Heerlen. Om dit verhaal op een laagdrempelige manier te kunnen presenteren aan een breed publiek, werd in 2024 gewerkt aan een ontwerp voor de museale inrichting van de Schelmentoren. Doel is om de toren in 2025 toegankelijk te maken voor publiek.

Als aanvulling op de reeds bestaande Romeinse wandelroute en de routes over het mijnverleden, introduceerde we in 2024 ook een middeleeuwse toeristische route door het centrum van Heerlen.

### *Publieksparticipatie*

Al in 2023, maar ook in 2024 vond 'Heel Heerlen Graaft!' plaats in het Romeins Kwartier. Dit is het grootste archeologisch onderzoek van Nederland met inwoners van een stad. De lancering van het project vond plaats op 18 juni 2024 met de opening van de expo 'Heel Heerlen Graaft!' in De Vondst en het graven van de eerste twee proefputten tijdens de Nationale Archeologiedagen, gevolgd door een uitgebreid programma met diverse activiteiten voor jong en oud. Op 30 augustus, tijdens de scholendag van 'Heel Heerlen Graaft!', hebben leerlingen van de Catharinaschool kennis gemaakt met archeologisch onderzoek door het graven van vierkante meter putten in de Dingertuin. Ook medewerkers van APG en Brightlands Smart services Campus gingen die dag aan de slag. De Grote Graafdagen van het participatieproject vonden plaats in het Romeinse kwartier op 9 en 10 september en konden op meer dan 150 vrijwilligers rekenen. Omwille van het unieke karakter van het onderzoek haalde het project meermaals de (nationale) pers. Op 15 december 2023 opende de expositie 'Heel Heerlen Graaft! Deelnemers vertellen' in De Vondst in Heerlen. Vier vrijwilligers, samen met het Thermenmuseum, hebben deze tentoonstelling gerealiseerd waarin de ervaringen en vondsten van de deelnemers te zien zijn. Het project werd op 1 maart 2024 feestelijk afgerond met een drukbezochte terugkomdag in het Raadhuis. Tijdens deze finale terugkomdag zijn de resultaten van het project gedeeld en het publieksboek overhandigd. 'Heel Heerlen Graaft!' kan op veel internationale belangstelling rekenen en werd op verschillende congressen in zowel Nederland als België gepresenteerd. In 2024 zijn de eerste acties ondernomen voor een volgende editie van 'Heel Heerlen Graaft!'.

## **2. Bakermat van Creativiteit**

### *Talentontwikkeling*

Onze stad zit vol met talent dat we koesteren door ruimte te geven aan experiment en iedereen de kans te geven zijn of haar talenten te ontwikkelen. Ook in 2024 steunden we wederom culturele organisaties die zich richten op het bevorderen van creativiteit, met een focus op Urban sport en cultuur, film- en podiumkunsten. Denk bijvoorbeeld aan het hiphop platform genaamd Kool Cult, CineSud en ViaZuid. Maar ook landelijke talentenplatforms als Kunstbende en de Popronde waren te vinden in onze stad. Het jonge initiatief Nieuwe Helden045 ontwikkelde samen met lokale makers een talentenprogramma dat te zien was in het Cultuurhuis.

Broedplaats OUTPOET heeft een flinke ontwikkeling doorgemaakt met de uitbreiding van de winkel en een stevige samenwerkingspositie in het culturele veld.

Projectruimte Greylight zet met haar programmering in op experiment binnen het spectrum hedendaagse kunst. Greylight draagt bij aan de couleur locale van Heerlen en trekt kunstenaars aan uit de regio en daarbuiten. Naast een expositieruimte beheert Greylight een artist in residence en een Atelier in de stad nabij het station waarmee

kunstenaars die wonen en/of werken Heerlen, Parkstad, Zuid-Limburg of de Euregio de mogelijkheid krijgen om hun werk te presenteren.

Met PANDA heeft Heerlen een platform voor literatuur. PANDA bedenkt en ontwikkelt literaire projecten op het snijvlak tussen taalkunst, poëzie en performance.

In maart 2023 werd Kool Cult gelanceerd, een platform voor kunst, cultuur en sport met een hiphop mindset, waarmee Heerlen zich als eerste stad positioneert met een loket voor urbane makers. Ook in 2024 ging Kool Cult verder met het zichtbaar maken van Urban Culture doormiddel van projecten in de stad en daarbuiten. Kool Cult werkt nauw samen met de gevestigde instellingen en gooit landelijk hoge ogen. Heerlen bezit een grote en solide hiphopcommunity die steeds beter zichtbaar wordt.

In samenwerking met het Fonds Cultuurparticipatie, de gemeente Maastricht, de gemeente Sittard-Geleen en Kool Cult lanceerden we de ZOZ Academy Limburg in onze stad. Hier worden jonge makers ondersteund die projecten willen realiseren die de samenleving verrijken en nuanceren, vanuit de overtuiging dat we meer met elkaar gemeen hebben dan van elkaar verschillen. Hun projecten kweken begrip en maken iets dat mogelijk onbekend of vreemd was, bekend.

#### *Kunst in de Openbare Ruimte*

Eind 2023 stelde Heerlen de nota *Kunst in de openbare ruimte* vast, waarmee we een richting voor de komende jaren bepaalden. Om onze bijnaam "hoofdstad van de street art" te behouden, bekeken we in 2023 ons beleid kritisch. We spraken met de sector en vroegen advies aan experts en makers. Daarnaast lieten we een inventarisatie en waardering van de huidige street art uitvoeren, zodat we eventueel iconen voor de stad kunnen aanwijzen. In 2024 spraken we met een onafhankelijke intendant. Hij gaat op basis van een transparant afwegingskader, nieuwe aanvragen behandelen en bijdragen aan talentontwikkeling.

#### *Carnaval*

Carnaval is diep verankerd in de Heerlense identiteit en speelt een belangrijke rol in de stadse tradities. Ook in 2024 hebben we de grote carnavalsverenigingen in het centrum, Hoensbroek en Heerlerheide ondersteund met subsidies, zodat zij hun activiteiten konden organiseren en optochten konden streamen of uitzenden. Daarnaast hebben we bijgedragen aan het evenement Aod op Nuj die het carnaval nog verder verrijkt. Het carnavalsseizoen 2024-2025 belooft meer dan ooit richtig sjun te worden, dankzij de samenwerking tussen H.V.V. de Winkbülle, C.V. de Bokkeriejesj, CCH Gebrook en de gemeente Heerlen. Dit seizoen breidt het succesvolle carnavalsconcept 'Richtig Heële', dat vorig jaar in Heële Centrum werd gelanceerd, zich uit naar Heëleheide en Gebrook. Het concept biedt een herkenbare en toegankelijke Heëlesje vasteloavond voor iedereen. Bovendien zorgt een publiekscampagne ervoor dat het geheel een eigen, kleurrijk karakter krijgt.

Wagenbouwers konden hun voorbereidingen voor de optochten treffen in twee loodsen, die financiële steun ontvingen van de gemeente Heerlen. Daarnaast hebben we ook bijgedragen aan het bezoek van basisschoolleerlingen aan deze zogenaamde 'optochthallen', zodat ook de jongste generaties actief betrokken werden bij de carnavalsvoorbereidingen. Zo blijft carnaval in Heerlen niet alleen een traditie, maar ook een feest dat met veel energie en samenwerking door alle lagen van de samenleving wordt gevierd.

#### *Levendigheid in het centrum*

Evenementen hebben een grote aantrekkingskracht en zorgen voor plezier en vermaak van bewoners en bezoekers. Die levendigheid gaven we ook afgelopen jaar een impuls

door talrijke grote en kleinere evenementen te ondersteunen en mee mogelijk te maken. Maar we willen het nóg eenvoudiger en makkelijker maken voor initiatiefnemers om een activiteit te organiseren. Daarom werkten we in 2023 aan een 'Reuringregeling'. Heb je een leuk en creatief plan dat Heerlen Centrum en Hoensbroek Centrum nóg gezelliger maakt? Op deze regeling kunnen initiatiefnemers op een eenvoudig manier een bijdrage tot €1000,- krijgen om hun plan te realiseren. De gemeente biedt initiatiefnemers naast financiële ondersteuning ook praktische ondersteuning.

Een terugkerend onderdeel in onze binnenstad is het programma 'Stad als Speeltuin'. Met de jaarlijkse 'Stad als Speeltuindag' kregen we opnieuw talrijke kinderen en volwassenen in beweging. Tijdens deze dag stond plezier maken in Heerlen-Centrum centraal. De pleinen, parken en winkelstraten werden omgetoverd naar plekken waar je kon dansen, klauteren, kleuren, knutselen, skaten, megabellen blazen, theater spelen, muziek maken en waar je verschillende rondleidingen kon volgen. De filosofie van 'Stad als Speeltuin' gaat verder dan alleen evenementen of tijdelijke ingrepen. Bij het ontwerpen van de openbare ruimte in onze binnenstad leggen we de nadruk op speelsheid, frivoliteit en levendigheid. Eens per twee jaar realiseren we een grote interventie op basis van deze visie. Het eerstvolgende project is de transformatie van het voormalige kopgebouw aan de Promenade.

#### *Jonge Makers*

We ondersteunen jonge en startende makers bij het zetten van de eerste stappen in hun artistieke carrière. In het najaar van 2023 is besloten om een van de gemeentelijke panden te transformeren tot creatieve broedplaats, locatie Parallelweg. Deze plek biedt ruimte voor experiment en ontwikkeling, gericht op jonge talenten en startende makers. Een belangrijke partner in onze talentontwikkeling is CineSud, dé filmhub van Zuid-Nederland. CineSud bestrijkt de volledige filmketen, van productie tot montage en van regie tot acteerwerk. CineSud wordt gesteund door diverse Limburgse gemeenten, de provincie en het Nederlands Filmfonds. In het voorjaar 2025 opent CineSud een broedplaats in het AV-kwartier rondom het monumentale Royal-pand.

Heerlen zet in op vernieuwing, met ruimte voor experiment en op ruwe grond. Dit biedt ideale omstandigheden voor creatieve makers aan het begin van hun carrière. Zo opende lokaal modetalent TEARS in 2024 De Nieuwe Galerij in de binnenstad, een plek waar regionale makers en instellingen hun werk of project kunnen presenteren. TEARS vestigde zich vervolgens definitief in Heerlen met een atelier en pop-upwinkel.

Ook de komst van Blender versterkt deze focus op jonge makers. Blender, een culturele supermarkt, biedt een expositie- en presentatieplek voor meer dan 80 lokale makers. In november 2023 opende Blender haar deuren met een unieke mix van, kunst en programmering.

De focus op jonge makers brengt meer cultuur en verbinding in de stad en maakt de binnenstad levendig en aantrekkelijk voor iedereen.

In 2024 werd een nieuwe stadsdichter (Louie Hamers) en een jonge stadsdichter (Yana Wings) benoemd, Ze zijn benoemd voor 2 jaar en worden begeleid door de stadsdichter-commissie.

### **3.Een stevige basis en hoge kwaliteit**

#### *Cultuur*

Heerlen kent toonaangevende culturele festivals, een aansprekende podiumkunstenprogrammering, unieke musea, een muziek- en dansschool waar inwoners culturele talenten ontplooiën en een openbare bibliotheek met prikkelende activiteiten in vier vestigingen. Om het hoge kwaliteitsniveau minstens te kunnen vasthouden, en hier

en daar nog een stapje verder te kunnen gaan, bleven en blijven we in gesprek met de organisaties en hebben we ook in 2024 de nodige financiële middelen vrij gemaakt. We ondersteunden het Nederlands Mijnmuseum in hun doorgroei.

Het Cultuurhuis Heerlen ontwikkelt zich verder tot het Platform voor de Amateurkunst en is ontmoetingsplek voor zowel amateurkunstenaars als talentvolle amateurs, potentiële professionals, en creatieve ouderen. Hier kunnen zij hun talenten ontdekken, oefenen, en delen. Het Cultuurhuis biedt daarnaast een belangrijke rol in de ontwikkeling van theater, dans en hybride kunstvormen. Er worden activiteiten georganiseerd voor en door inwoners, met aandacht voor verbinding met de buurt en de maatschappij.

Poppodium de Nieuwe Nor maakt gestaag een bezoekersgroei door maar is nog niet op volle kracht. Door de lange sluiting van verbouwing en Corona is de aanloopperiode iets langer dan gebruikelijk.

De komende jaren transformeren we de Royal tot een levendige en toegankelijk centrum voor Beeld en Geluid voor de regio. We zijn in nauw overleg hierover met Filmhuis de Spiegel en de gebruikers van de Royal, om de organisatie door te ontwikkelen zodat deze stevige ambitie waargemaakt kan worden. In 2024 werd hard gewerkt aan de plannen voor de renovatie, waarbij we het oude filmhuis weer in volle glorie herstellen.

Met SCHUNCK hebben we in Heerlen een multidisciplinaire culturele instelling. SCHUNCK herbergt een gecertificeerd museum voor hedendaagse beeldende kunst, een muziek- en dansschool, bibliotheek met vier vestigingen en een instituut voor architectuur. Gemeente Heerlen verwierf in 2024 de kunstcollectie van DSM Ferminich, welke in beheer werd gegeven aan SCHUNCK. In het najaar opende SCHUNCK het nieuwe Atrium en een Kunstdepot. Nog tot in maart 2025 kunnen bezoekers bij SCHUNCK genieten van een bijzondere tentoonstelling met werk van Andy Warhol.

Parkstad Limburg Theaters vormt het artistieke kloppend hart van de podiumkunsten in Limburg. Het is een toonaangevend theater met twee prachtige locaties: Theater Heerlen en Theater Kerkrade. Vanaf seizoen 2023/2024 programmeert PLT ook het Toon Hermans Theater in Sittard-Geleen. De podia van Parkstad Limburg Theaters (PLT) zijn er voor alle podiumkunsten (toneel, dans, pop, opera, jeugd- en familietheater, cabaret, show/musical en klassiek). PLT biedt een gevarieerd programma, bestaande uit regionaal talent en internationale top acts en bereikt hiermee een publiek uit Heerlen, Kerkrade en de bredere regio.

Afgelopen jaar was er weer van alles te doen in het Kasteel Hoensbroek, voor jong en ouder: een voorjaarsfestijn, riddertoernooi en zwaardgevechten met ridders in vol ornaat, kindervoorstellingen, arrangementen voor opa's en oma's en nog zoveel meer. Met behulp van de inzet van een hele groep vrijwilligers wordt nu elke zondag een extra activiteit aangeboden om het Kasteel nog beter te kunnen beleven. Denk aan ridders, boogschutters, een beleef tour gidsen en kinderrondleidingen door de bewoners van het kasteel. In het kader van het Nationaal Programma Heerlen Noord wordt het kasteel in december opnieuw twee dagen beschikbaar gesteld aan de bewoners van Heerlen, die naast een bezoek aan het kasteel ook kunnen genieten van een uitgebreid programma. Naast de typische kasteelactiviteiten hebben er ook andere culturele activiteiten plaatsgevonden o.a. in het kader van Cultura Nova.

Onze grote culturele organisaties zoals PLT, SCHUNCK en Nieuwe Nor zijn belangrijke dragers van het culturele leven in de stad. Ook in 2024 zetten we samen onze schouders onder een inspirerend cultureel jaar, wetende dat de sector het in 2026 zwaar zal krijgen. Ook Gemeente Heerlen verwacht financieel moeilijke tijden. In 2026 zijn we samen genoodzaakt om een stapje terug te zetten, zodat we nadien weer krachtig vooruit kunnen. We gingen daarom uitgebreid in gesprek met onze dragende instellingen. Zij zullen vanaf 2026 een structurele bezuiniging doorvoeren. Tegelijkertijd ontvangen deze instellingen vanaf dat moment een jaarlijkse indexering van 2%, waarmee de continuïteit en kwaliteit van het cultureel aanbod voor de lange termijn geborgd blijven. We gaan de komende jaren samen door een dal om ook weer samen de weg omhoog in te zetten.

#### *Erfgoed en monumenten*

In 2024 kwam de Subsidie gemeentelijke monumenten en klein gebouwd erfgoed online. Hiermee kan men aanspraak maken op subsidie voor het in stand houden van een gemeentelijk monument, het terugbrengen van een voorgevel in originele staat of restauratie- of instandhoudingswerkzaamheden klein gebouwd erfgoed. Daarnaast is het mogelijk om een bijdrage te krijgen voor het laten opstellen van een inspectierapport van de Monumentenwacht op een rapport van een bouwhistorisch onderzoek. In 2024 is de subsidie twee keer aangevraagd. Beide aanvragen zijn gehonoreerd.

Het college maakte in 2022 en 2023 een begin met het programmatisch aanwijzen van gemeentelijke monumenten. In januari 2023 telde Heerlen 47 gemeentelijke monumenten en 4 panden waren nog in procedure. Die 4 zijn teruggebracht naar 3 met de definitieve aanwijzing van de Mijnteenberg van de ONIV in 2024. In 2025 zal opnieuw een groep panden aangewezen gaan worden als gemeentelijk monument. Hiervoor werden al in 2023 de nodige voorbereidingen gestart. In samenspraak met monumentenorganisaties en de commissie ruimtelijk kwaliteit van de gemeente Heerlen werd een lijst met panden opgesteld. Op basis van cultuurhistorische waarderstellingen wordt vervolgens bepaald of aanwijzing gerechtvaardigd is.

De Christus Koningkerk, de voormalige parochiekerk in de buurt Nieuw-Einde van het Heerlense stadsdeel Heerlerheide-Vrieheide, is sinds 2023 in gebruik als archiefdepot, studiezaal en kantoren voor de Heerlense vestiging van Historisch Centrum Limburg. Er worden archieven en collecties bewaard die betrekking hebben op de geschiedenis van onze regio en ontsloten voor publiek.

Ons plan om het centrumbad onder te brengen in de Franciscus van Assisierkerk aan de Laanderstraat onderstreept hoe we religieus erfgoed in de stad op een voetstuk plaatsen.

Het in stand houden van ons archeologisch erfgoed is onze prioriteit. We behouden, beheren en beschermen het optimaal aan de hand van de archeologische beleidskaart. In 2024 zijn verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd, van archeologisch bureauonderzoeken, over booronderzoeken tot heuse opgravingen. De meest spraakmakende opgraving vond plaats op het Raadhuisplein waar de bijzondere bewoningsgeschiedenis van Heerlen letterlijk is blootgelegd. Ook is een uitgebreid rapport opgesteld, waarin alle uitgevoerde archeologische onderzoeken en vindplaatsen binnen de cityring zijn beschreven en gekarteerd. Op basis van dit omvangrijke onderzoek is de stad opgedeeld in verschillende zones met meer of minder te verwachten archeologische resten. Deze verwachtingskaart vormt een belangrijk werkinstrument voor toekomstige onderzoeken in Heerlen-Centrum.

In 2024 is op de website van de gemeente Heerlen het Erfgoedloket geïntroduceerd. Het Erfgoedloket helpt de bezoeker van de website met het vinden van antwoorden op vragen over archeologie, monumenten, historische cultuurlandschappen en de Heerlense geschiedenis. Bezoekers die het antwoord op hun vraag niet op de website vinden kunnen

hun vraag via een email aan het Erfgoedloket stellen. Deze vragen worden door onze erfgoed specialisten beantwoord. We gaan de komende tijd in de gaten houden hoeveel gebruik er van het Erfgoedloket gemaakt wordt.

De gemeente Heerlen start dit jaar met een onderzoek naar de onrechtmatige onteigening van Joods vastgoed tijdens de Tweede Wereldoorlog. In navolging van andere Nederlandse gemeenten, wordt hiermee gehoor gegeven aan een oproep van Pointer (het onderzoeksbureau van de KRO-NCRV) uit 2020. De strekking van het onderzoek is inmiddels uitgebreid met aanvullende vragen van de NIHS (Nederlands Israëlsche Hoofdsynagoge). Omdat het een onderzoek naar het handelen van de gemeente betreft, kiezen we er, met het oog op onpartijdigheid, voor om de uitvoering door een externe partij te laten verzorgen. Deze partij heeft eerder al onderzoeken voor andere gemeentes gedaan en beschikt over de kennis en ervaring om ook voor Heerlen een compleet en inhoudelijk sterk onderzoek af te leveren.

#### *Via Belgica*

Gemeente Heerlen is een belangrijke partner binnen het Via Belgica. Dit samenwerkingsverband tussen Provincie Limburg en gemeenten Maastricht, Meerssen, Valkenburg, Voerendaal, Heerlen en Landgraaf zet zich in voor het promoten van het Romeins erfgoed in Zuid-Limburg en haar grensregio's. Via Belgica is de naam van de oude Romeinse 'heirbaan', de 400 kilometer lange weg waarlangs de Romeinse legers vroeger trokken. Deze weg loopt van Boulogne-sur-Mer aan de Franse kust via België (o.a. Tongeren) en in ons land langs Maastricht, Valkenburg en Heerlen, en eindigt in Keulen. Hier stortten de Romeinen het fundament voor hoe we leven. Hun invloed is tot op de dag van vandaag tastbaar. De talrijke Romeinse verhalen en archeologische sites worden gepresenteerd aan het publiek via het project Via Belgica (NL) en sluit over de grens aan bij de Erlebnisraum Römerstrasse (D) en het Fruitspoor (B). Heerlen neemt als penvoerder van het project Via Belgica het initiatief om de toeristische projecten internationaal met elkaar te verbinden en in 4 talen toegankelijk te maken. Met 13 partners in België, Duitsland en Nederland streven we naar een belevingsvolle Romeinse route tussen 2025 en 2027, die kan uitgroeien tot een Europese route. Hiervoor is in 2024 een INTERREG-subsidieaanvraag ingediend.

#### **4. Jaar van het Erfgoed**

In 2025 bestaat het Landsfort Herle 800 jaar. Dit is de aanleiding om 2025 te dopen als het Jaar van het Heerlens Erfgoed en dit groots te vieren met onze stad.

Het Jaar van het Erfgoed richt zich op het vieren van de lokale geschiedenis en identiteit door middel van een gevarieerd publieksprogramma. Dit programma, dat openstaat voor inwoners en maatschappelijke groepen, legt de nadruk op educatie, evenementen en participatie. Op deze manier willen we bijdragen het saamhorigheidsgevoel te versterken. De drie hoofdthema's zijn:

1. **Onze erfenis:** Onbekende en bekende verhalen over de geschiedenis van Heerlen, met aandacht voor belangrijke periodes zoals de middeleeuwen, Romeinse tijd en de mijnbouw.
2. **Wij maken de stad:** De focus ligt op de huidige ontwikkeling van Heerlen, waar nieuwe ideeën en initiatieven samenkomen om de stad te verkennen en te verbeteren.
3. **We vieren de toekomst:** Dit aspect onderzoekt de toekomst van Heerlen door middel van samenwerking met innovatoren en creatievelingen.

In 2024 zijn de nodige voorbereidingen getroffen om 2025 tot een succes te maken. Zo zijn er gesprekken gevoerd met onze culturele instellingen en partners. De uitgangspunten voor het themajaar zijn geformuleerd. De subsidieregeling voor de kleine initiatieven is opengezet en projectaanvragen komen binnen. Over de voortgang van het erfgoedjaar wordt u uitgebreid geïnformeerd met een raadsinformatiebrief.

**Kernthema:**

Cultuur

Hoogachtend,  
burgemeester en wethouders van Heerlen,

de loco-secretaris,

de burgemeester,

B. Mennens

drs. R. Wever